

Bislettfunkis

Byantikvaren

Wilses løkke, Sofies gate 16, sett fra Falbes gate

Staselig familieportrett fra Pilestredet 75B 1866

Pilestredet 61

Pilestredet 61 omkring 1870

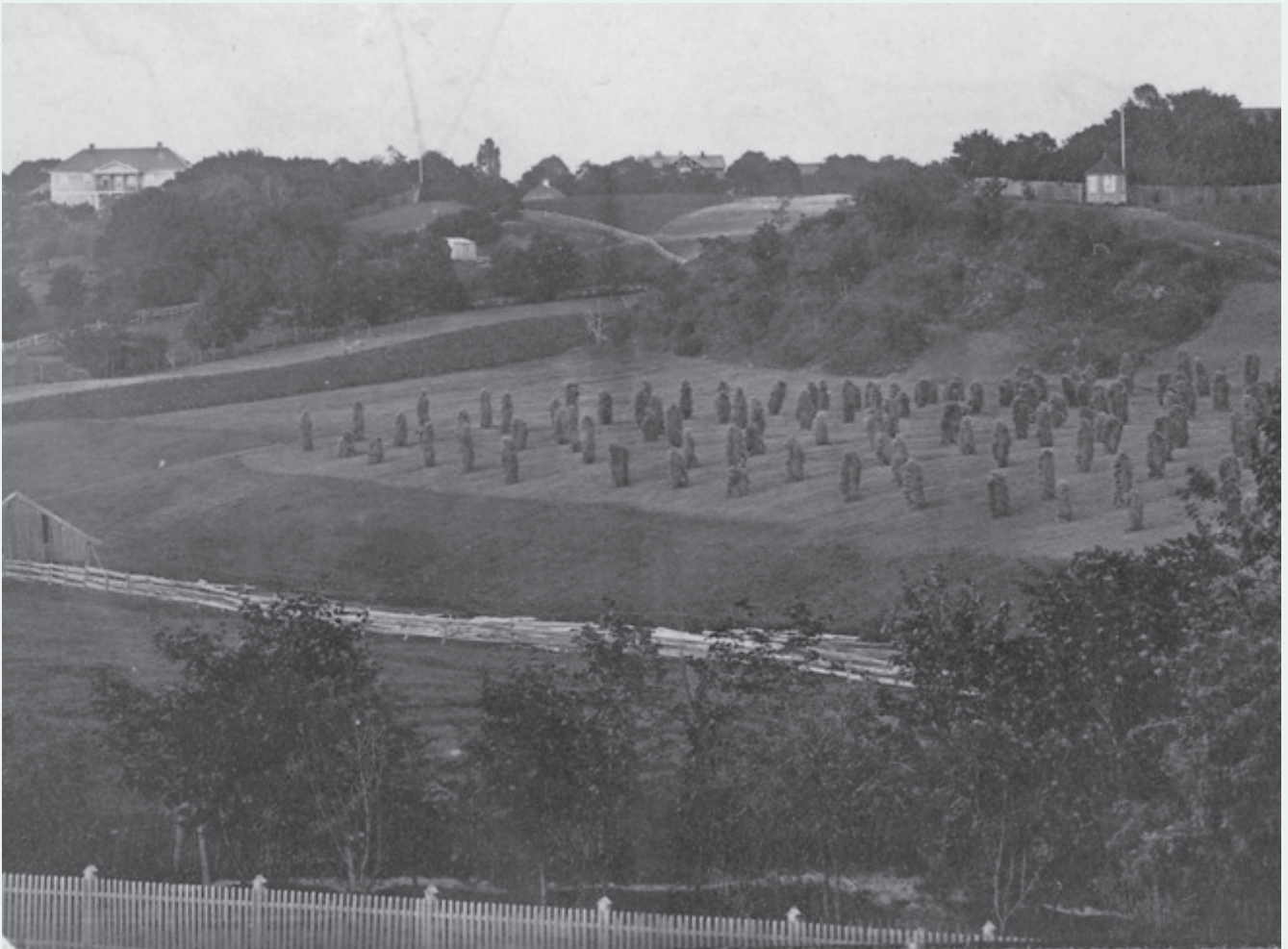
Pilestredet 75B 1866

Løkker & Landsbygd

I dag er Bislett et urbant strøk. Rekker av murgårder og funkisbebyggelse, kafeer, butikker, trikk, buss og høyskole gjør det vanskelig å forestille seg at Bislett for drøye 150 år siden rett og slett var bondelandet. Jorder og kjerreveier, med spredte løkkehuse i tre utgjorde Bislettlandskapet. Løkkene var byboernes sommerhus. Hit dro de for rekreasjon og forlystelse. Bislett, løkke nr. 60, lå like ved Pilestredet 60. Historien går tilbake til 1600-tallet, da den tilhørte Kongens gate 20 og ble kalt Bisaalit. Flere rike kjøpmenn i Christiania eide Bisaalit etter tur, og navnet tyder på at det også har ligget et bevertningssted

der. Løkken Bislett lå dessuten ved den gamle middelalderveien mellom Gamle Aker kirke og Frogner. Bislettbekken rant i sin tid mellom gårdene Store og Lille Aker, og hadde sitt utløp i myrområdene på Tullinløkka og i Studenterlunden. Bekken slynget seg med pytter, dammer og store skjæringer og hadde et yrende fugleliv i trekkfugltider. Fra 1860-årene og framover ble de ulike strekningene av bekken tildekket og lagt i rør. Mot slutten av 1800-tallet begynte man også å utparsellere de gamle løkkeeiendommene og på løkkehuset Bisletts grunn ble Bislett bad reist og åpnet 1920.

En svunnen tid på Bolteløkken 1865. Hovedhuset, bygget 1839, er omgitt av lysthus, låver, stakitt-gjerder, hesjer og grønner enger, fjernt fra dagens situasjon. Bolteløkken ble oppført av kjøpmann Johan Henrik Schiølnér, men det var David Bolt som kjøpte løkken 1761 som ga den sitt navn. I 1898 da utparselleringen nærmest var fullført, kjøpte kommunen bygningen til skoleformål, og den dag i dag brukes den av Ullevålsveien skole. Rolighed, en annen lokal løkke, var slått sammen av mange mindre løkker av Poul Clauson omkring 1800. Den hadde senere mange eiere, til David Dietrichson kjøpte den i 1838 og ga den sitt eget navn. Dietrichsons løkke ble i familiens eie til 1869.

Meglerløkken ca 1870, med løkkehus og dueslag.

Johs. Nilsens gartneri med drivhus lå ved Bolteløkken, i Pilestredet 69. Fotografi fra ca. 1870

Hovedbygningen på Bolteløkken sees øverst til høyre på dette fotografiet fra 1865

Løkken Rolighed i Colletts gate 29, fotografert 1934

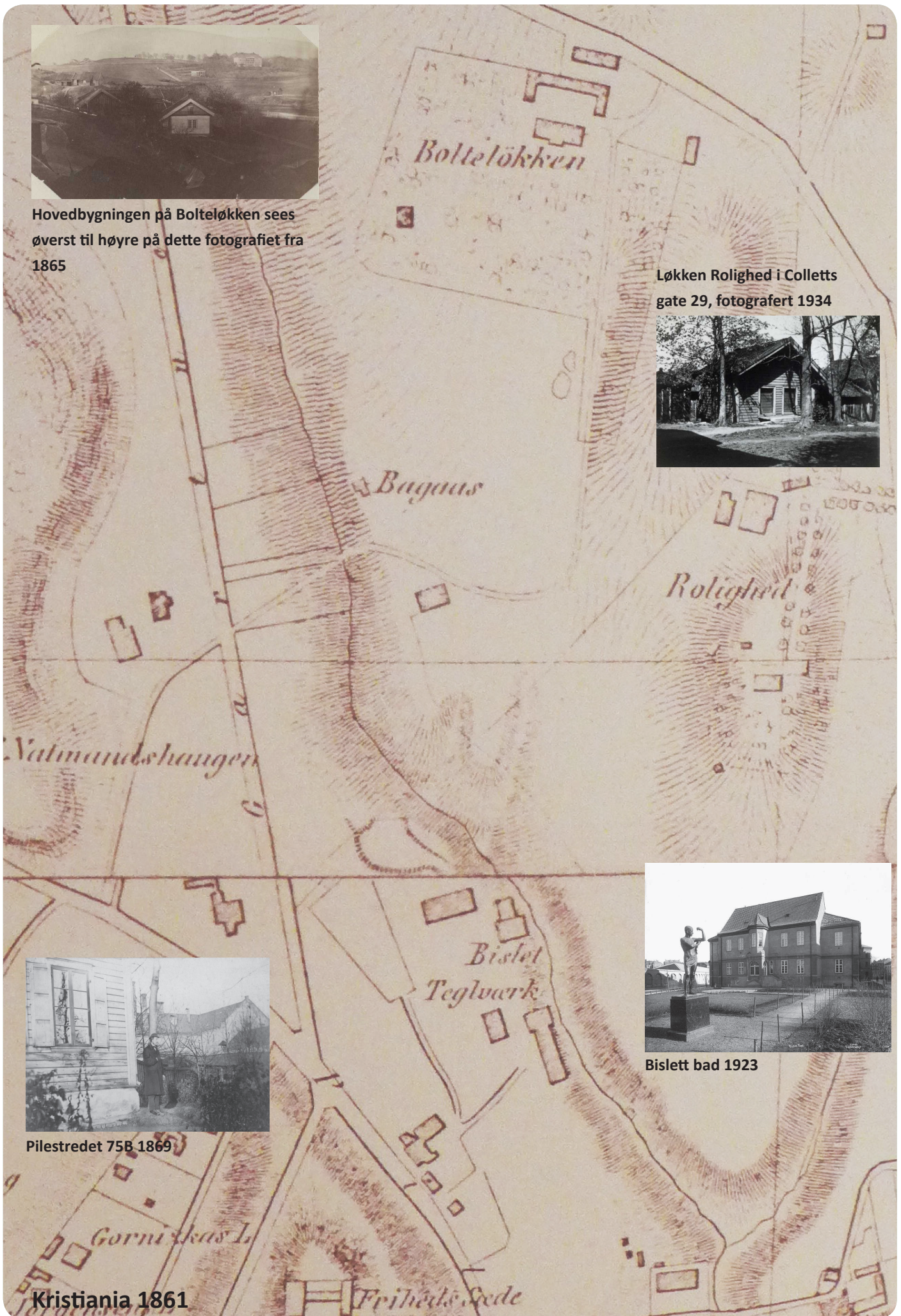

Bislett bad 1923

Pilestredet 75B 1869

Kristiania 1861

Bislett teglverk

I 1880-årene ble Bislett teglverk anlagt, omtrent samtidig med Lillo og Havn teglverk. Vi vet ellers lite om Bislett teglverk, som lå der Bislett stadion ligger i dag. Det som imidlertid er dokumentert, er teglverkets endelikt. 15. januar 1898 ble det på en ekstraordinær generalforsamling for Bislett teglverk vedtatt å selge teglverket til kommunen for 500 000 kr. Dette utgjorde en kvadratmeterpris på ca. 8 kr, noe som var svært billig, tomtene ellers i strøket gikk for det tredobbelte. Bakgrunnen for det kommunale kjøpet var å bruke tomten til lekeplass, men først måtte store arealer fylles igjen etter teglverkets utgravninger. Dette pågikk til 1907, og da ble størsteparten av arealet lagt ut til idrettsformål.

1895: Bislettbekken har gått over sine bredder ved Dalsbergstien og skapt kaos i gatelegemet. En bekymret tilskuer betrakter det hele.

Pilestredet 75B ca 1865

Staselige bygårder.

Murgårdsbebyggelsen vestover i byen kjenntegnes av rik fasadekor: gipsstukkatur, hjørnetårn, forseggjorte smijernsbalkonger, og profilerte dører og porter. Disse tre gårdene i Pilestredet, Ullevålsveien og Henrichsens gate er utmerkede eksempler på stiluttrykket.

Murgårder - og krakket i Kristiania.

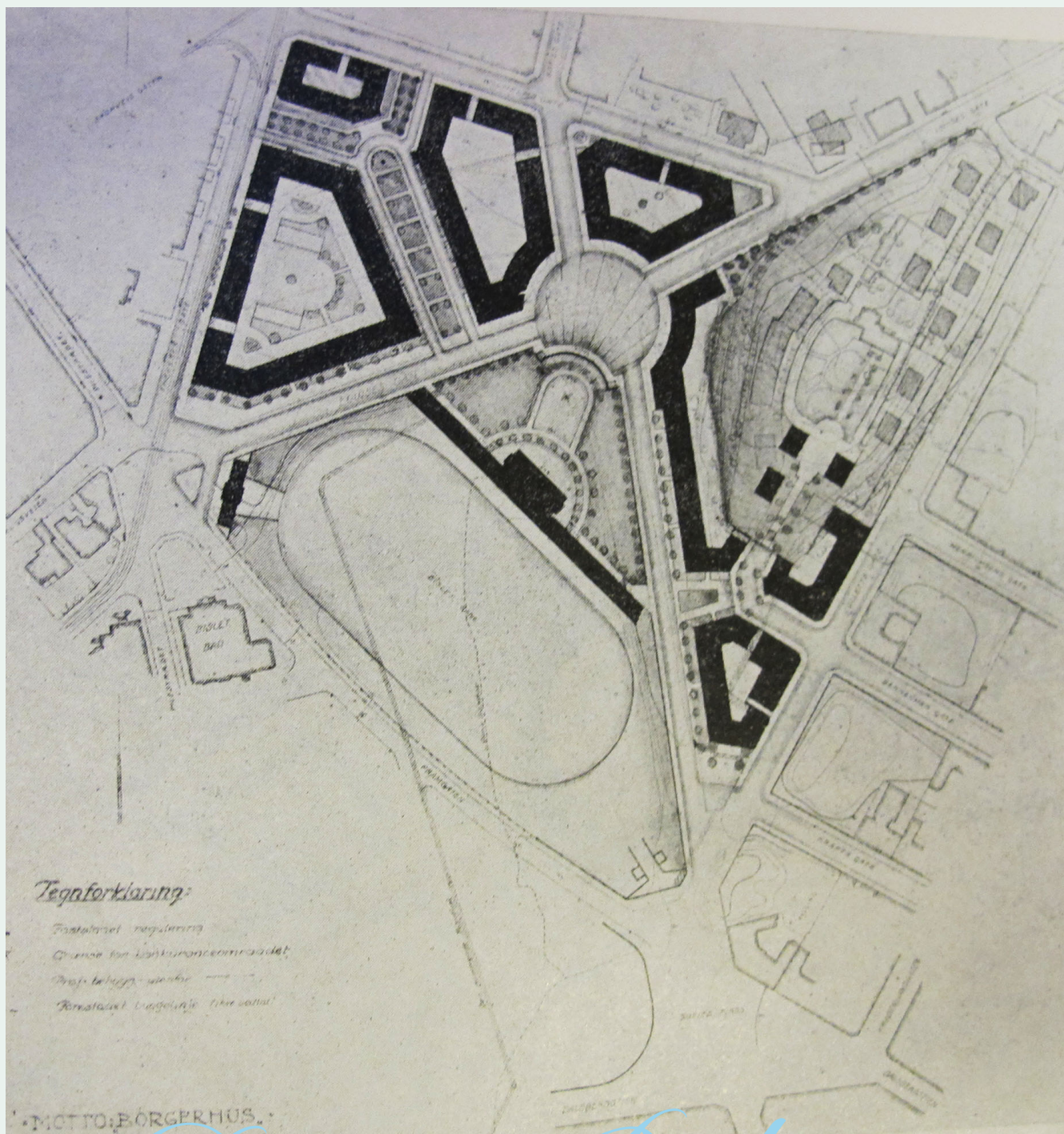
Den første storgårdsbebyggelsen på Bislett ble anlagt 1870-90. Ruvende leiegårdskvartaler ble reist på de tidligere løkkeeiendommene, bygget med tegl fra Bislett teglverk. Optimismen og den økonomiske veksten i Kristiania var stor. Innflytterne strømmet til byen, lønningene og folketallet steg, og byggevirkksomheten var på topp. I juni 1899 kom imidlertid det store krakket. Banker måtte legge ned, firmaer gikk konkurs og byggingen som hadde foregått med eksplosiv fart rundt i hele byen stoppet fullstendig opp. I Bislettstrøket var tomtene utparsellert og byggeklare, men etter krakket ble de stående ubebygde og tomme. Overalt ble man møtt av hull i husrekkene og grinende branngavlvegger, som bare ventet på å få den planlagte gården oppført ved siden av seg. Det skulle ta flere tiår før det endelig skjedde.

Kristiania 1900

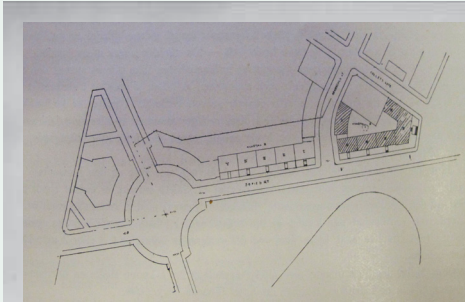
Bildene viser Dalsbergsstien 21 og et parti fra Adamsstuen, ca 1900. Det er åpenbart hvor byggingen skulle har fortsatt. På kartet ser vi at Louises gade, Sofies gade og Benneches gade er stukket ut, men ennå lå den endelige reguleringsplanen langt fram i tid.

Det nye Bislett

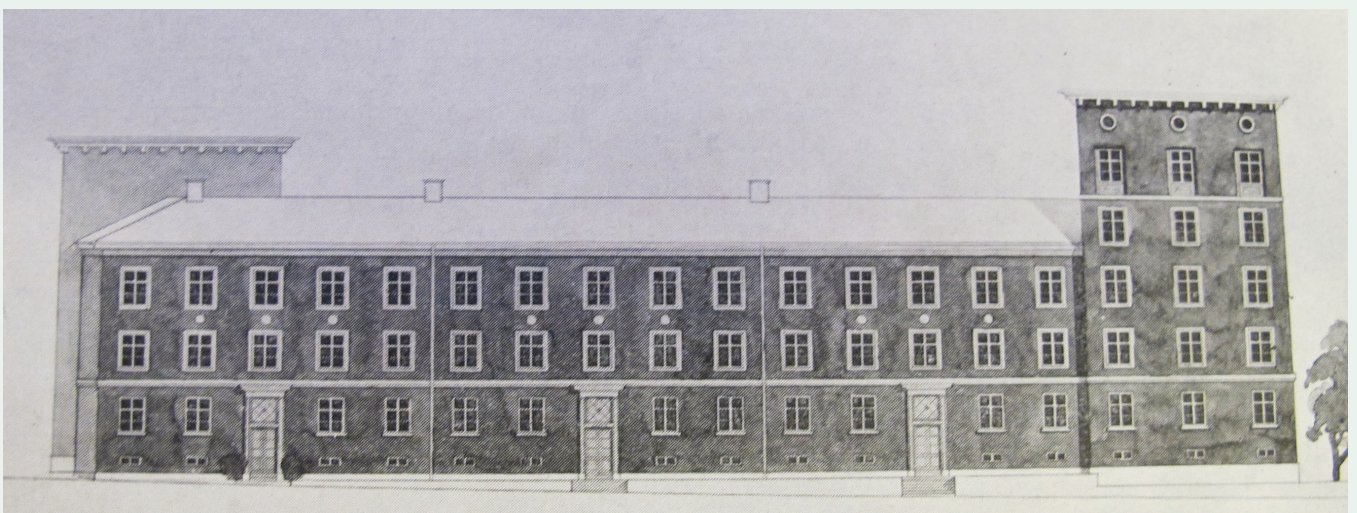
"Kommunen har i de senere aar lagt et stort arbejde paa at faa ryddet opp i de kaotiske Bislettstilstande, som var en skam for byen. Og det begynder efterhvert at se nogenlunde skikkeligt ut her. Men endnu har jo Bisletområdet langtfra faat sin endelige utforming saadan som det efter beliggenheten bør ha"

Aftenposten 14.oktober 1927

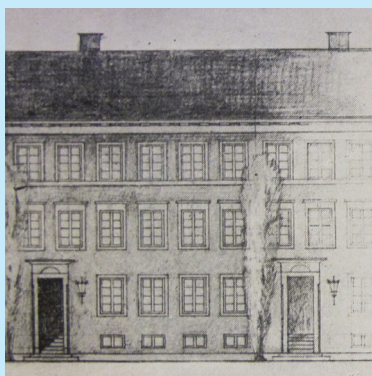

Murgårdene var den første, store Bislettutbyggingen. I 1923 ble en arkitektkonkurranse utlyst: "Konkurranse om tegninger til bebyggelse av Kristiania kommunes arealer ved Bislet". Utbygging nummer to var på trappene. Meningen var at kommunen skulle stå bak, men det ble klart at "kommunen hadde økonomisk overanstrengt sig paa boligbyggeri og maatte nødtvunget gi opp". I stedet ble det det private Bislet Kooperative Boligselskap som overtok. Målet var ikke bare å få oppført gode boliger, men også å ta et overordnet plangrep i området. Arkitektene Nicolai Beer og Egil Haanshus tok 1.premie med planen på bildet

til venstre. Ikke all den inntegnede bebyggelsen ble oppført, men minst like viktig er strukturen og plassdannelsene, som dannet grunnlaget for det Bislett vi kjenner i dag. Første byggetrinn kom langs Sofies gate. Ennå er stilen nyklassisistisk, men de stramme linjene peker fram mot det som komme skulle. Byggekunst skrev i 1929 at de to første kvartalene, Bislet I, var ferdigstilt med 41 leiligheter; 15 toroms, 11 treroms og 15 fireroms, fire av disse med hall, alle hadde kjøkken og bad. Fortuna mekaniske verksted hadde levert "2 stykker elektriske heiser til befordring av tøy fra kjeller til loft". Prisen for bygget var ca. 700 000 kr.

Sakset fra konkurranseteksten:

“Hensikten med konkurransen er at oppnaa en harmonisk og tiltalende bebyggelse av partiet omkring idrætspladsen og at tilveiebringe gode typer for mindre leiligheter. Det overveidende antal leiligheter skal bestaa av 4 rum, kjøkken m. spiskammer, bad w.c. samt entré med garderobe, men der kan ogsaa anbringes nogen mindre og større leiligheter likesom der kan indskytes enkelte rum til utleie, gjerne i forbindelse med frokostkjøkken og helst med egne toiletbekvemmeligheter. Der ønskes gjerne indredet rum til leiehjælp for de av husenes beboere som ikke holder egen pike. Da beboerne antages tildels at maatte klare sig uten fast tjenerhjælp bør indretningen gjøres letvindt og praktisk. Særlig vegt vil bli lagt paa utførelsen av økonomiavdelingen så husmorens arbeide forenkles. Rummene maa utstyres uten luksus og deres konstruktion være saaledes at den kræver mindst mulig vedlikehold”

Byggekunst 1923

Om Beer og Haanshus' vinnerutkast “Borgerhus” het det: “Situasjonsplanen maa i sin helhet sies at være meget vakker og dens forbindelse med det lavereliggende terræng bak idrætsbygningen er et lykkelig grep. De æstetiske fordringer er her tilgodeset paa samme tid som de trafikmæssige hensyn er tilfredsstillt. Denne plads er av fortrinlig arkitektonisk virkning”. Det ble påpekt at noen av gårdssrommene var for trange og burde åpnes og at enkelte bygningsdybder burde justeres. Imidlertid ble arkitekturen kalt

“fast og sikker, med forstaaelsesfuld utnyttelse av de muligheter som terrænget gir. Det hele er velordnet og har et jevnt, sundt, borgerlig preg”. Interessant er det at utkastene som fikk 2. og 3. premie, “Bo i by” av Otto Hald og Fritz Jordan og “Ensemble” av Edgar Smith Berentsen og Einar Foss ligner påfallende på vinnerforslaget. Alle tre har en parkdannelse nordøst for stadionanlegget som går over i det som i dag er Martinus Lørdahls plass. “Borgerhus” og “Bo i by” har begge planlagt bebyggelse på det som senere ble Doblougløkka, dog med langt lavere utnyttelsesgrad.

“Bo i by” 2.premie

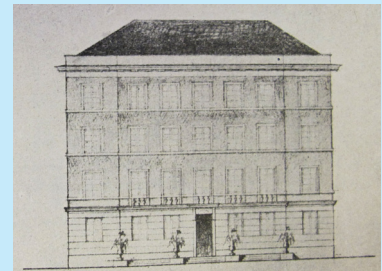
“Ensemble” 3.premie

Det var ikke bare Beer og Haanshus som bedrev nyklassisisme på Bislett. Flere ledige tomter i kvartalene rundt Colletts gate ble nå fylt opp. Benneches gate 1-3 (over) sto ferdig 1929, omtrent samtidig som Colletts gate 12 og 14 (under). Felles for disse var at de svært fremsynte arkitektene tegnet inn garasjer til boligene. I Colletts gate var det felles underjordisk anlegg, antagelig et av Oslos aller første. Benneches gate 1-3 inneholdt både leiligheter, butikker og kontorer, typisk flerbruk vi forbinder med funksjonalismens gårder.

Nicolai Beer & Nils Haanshus

*Beer og Haanshus er Kragerøka-
meratene som aldri drev arki-
tektkontor sammen. Likevel,
gjennom Bislett er de uløslig
knyttet til hverandre. Egentlig
skulle Nicolai Beer bli ingeniør.
Men etter ett år på forberedende
studier, hoppet han av og beg-
ynte på Kunst- og Håndverks-
kolen i 1904. Deretter bar det til
Paris, og så til Kunstakademiet i
København. Beer tok faktisk aldri
noen avsluttende arkitekteksa-
men. Istedet arbeidet han på
ulike arkitektkontorer i Kragerø,
Düsseldorf og England, før han
igjen var tilbake i fødebyen og
startet egen praksis der. Gjen-
nombruddet kom likevel i Oslo,
med en moderne leiegård i Ma-
jorstuveien 25D. Egil Haanshus
utdannet seg, som så mange
andre, på Kungliga Tekniska
Högskolan i Stockholm. Noen
egen norsk arkitektutdannelse
fantas ikke ennå. Etter eksamen
dro han til Oslo, og arbeidet
hos Andreas Bjercke og Georg
Eliassen. Både Nicolai Beer og
Egil Haanshus var innom mer
klassiske stilarter, før de vendte
seg mot det moderne, og endte
opp som noen av våre mest mar-
kante funkisarkitekter.*

Bislettfunksis

Mellomkrigstiden var en brytningsperiode. Nyklassisismen levde side om side med nybarokken og dens nordiske varianter- et forsøk på å nærme seg et nasjonalt uttrykk i byggekunsten. Amerikalinjens bygg på Jernbanetorget er et eksempel på dette, tegnet av Bjerckje og Eliassen - med Egil Haanshus som assistent. Mot slutten av 1920-tallet kom imidlertid helt nye strømninger inn i norsk arkitektur, inspirert av unge arkitekters studiereiser til Tyskland og Nederland. Alt unødvendig skulle skrelles bort.

“Form follows function” Funksjonlismen med sine rene, enkle fasader ble idealet og de neste byggetrinnene på Bislett fikk dermed et annerledes uttrykk. Vinduene har ikke lenger smårutet inndeling, istedet ligger de i bånd bortover fasadene. Balkongene er markerte, arkitektoniske elementer. Bebyggelsen følger plassenes og gatenes naturlige løp, samtidig som volumene er klare og sluttet. Kombinasjonen av det stramme og det svungne er særlig vellykket i Bislettbebyggelsen.

Martinus Lørdahls plass ca.1935

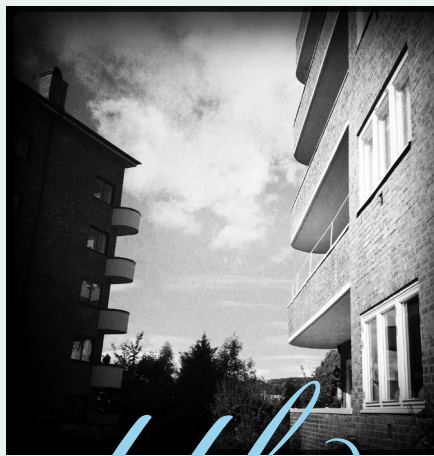

Bislet III og IV: Vinteren 1930 sto hjørnebygget Sofies gate/Louises gate allerede klart. Byggevirksomheten på Martinus Lørdahls plass like bak var imidlertid hektisk. Til tross for ulike arkitektoniske uttrykk snakker den nye og den litt eldre bebyggelsen godt sammen.

Funksjonalismen

I dag ser de fleste på funkis som en arkitektonisk stilart, men opprinnelig var funksjonalismen et sosialt program som brøt med all tidligere ideologi og byggeri. De gamle samfunnsstrukturene sto for fall, nå skulle man skape moderne, oppegående mennesker, og hvor var det best å starte, om ikke med boligen. Dagliglivet var i endring, man fikk nye rettigheter. 8-timers arbeidsdag førte til mer ferie og fritid og muligheter for å nyte strandlivet, skogen og kino- og restaurantbesøk. Stadig flere kunne fortsette utdannelsen utover folkeskolen, og mange fikk endelig muligheten til å flytte fra en sliten sentrumsgård til en splitter ny leilighet med innlagt varmtvann og fellesvaskeri i kjelleren. Funksjonalismens arkitektur kjennetegnes av enkle fasader uten ornamentikk, der vinduer og balkonger som regel er de eneste dekorative elementene. Former og volum er viktig. Men like essensielt var altså nye tanker om et moderne levesett for beboerne, med sonedelte leiligheter, alle nødvendige kjøkkenfasiliteter, bad, innlagt varmtvann, lys, luft og sunnhet. Dette ser man også i byplangrepene, med plassdannelser og beplantning. I Oslo ble det i perioden bygget mange nye villaer i vest, forretningsgårder i sentrum, og større leilighetsanlegg over hele byen, bl.a. på Sinsen, Dælenenga, Bjølsen, Ila, Majorstua, Marienlyst og ikke minst på Bislett.

Doblougløkka

Da løkken "Rolighed" forsvant ut av Dietrichsonfamiliens eie, var utparselleringen i området forlenget startet. I 1894 fikk grosserer Mikkel Dobloug skjøte på eiendommen og fra da av het Rolighed Doblougløkken. Men her som i resten av byen, stanset fremskrittet opp med krakket. Først i begynnelsen av 1930-årene ble hovedbygningen revet og 1935-38 ble dagens bebyggelse oppført. Arkitekt Ahasverus Vejre visste å utnytte den fantastiske beliggenheten og hans kurvede teglblokker troner praktfullt på høyden over resten av Bislettbebyggelsen. Doblougløkka er Vejres

store Bislettbidrag, men han tegnet også Sofies plass 3 og Thereses gate 46, begge med særlig velbevarte butikkfasader og skilting, og Benneches gate 5, som i 1952 ble hans siste Bislettbygg. Doblougløkka må regnes som Vejres hovedverk, med sin mange flotte bygningsdetaljer og gode tilpasning til terrenget. På Doblougløkka i dag finner vi fremdeles enkelte originale vinduer, og de fine kobberbokstavene som markerer oppgangenes adresse. Mikkel Dobloug er heller ikke glemt, han har fått sin egen gate - med ett eneste husnummer, Mikkel Doblougs gate 9A, B og C.

Arkitektene

Nicolai Beer
Egil Haanshus
Ahasverus Vejre
Reidar Johnsen
O. Eindride Slaatto
Willhelm Kielland
Arne Pedersen
Sverre Aasland
Ulf Nyqvist
Halvorsen & Martin
Gunnar Schultz
Michalsen & Michalsen
Leif Løberg
Henrik Nissen

I tillegg til de store, helhetlige kvartalene, vokste det nå opp funksis på enhver ledig flekk på Bislett. De gamle tomtene som hadde ligget brakk siden slutten av 1800-tallet fikk endelig moderne leiegårder med med heis, sentralvarme, garasjer og hygienisk søppelpnedkast. Flere hadde små butikklokaler i 1.etasje. Standarden var god og leilighetene var jevnt over større enn i funksisbebyggelsen lenger øst i byen. Mange kjente arkitekter var involvert, bl.a. Sverre Aasland, som også samarbeidet med Arne Korsmo om flere villaer rundt Frøen, og Gunnar Schultz, en av mellomkrigstidens aller mest brukte leiegårdsarkitekter. Brødrene Michalsen hadde i 1930 tegnet det lekre Hotell Astoria i Akersgata 21. Ahasverus Vejre forlot forøvrig boligbyggeriet etter krigen. Etter en kort og intens periode i Funksi-Oslo forflyttet han seg ut i distriktene og konsentrerte seg om å tegne slakterier

Bislett stadion

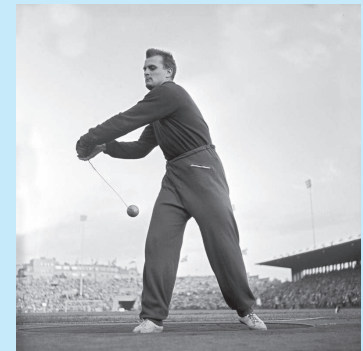
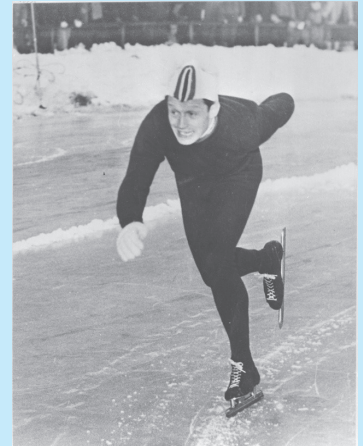

Samspillet mellom stadionanlegget og bygnin-
gene omkring er noe av det som gjør Bislett-
området unikt. Faktisk er det å integrere en
stadion så tett på bebyggelsen et grep vi knapt
finner noe annet sted i verden. Bislett stadion
har en særlig posisjon blant Oslopatrioter - her
gikk Hjallis sin legendariske 10 000 m under
EM på skøyter 1951, etter å ha blitt felt av en
kamerablitz. Her satte Grete Waitz flere verden-
srekorder. Uttallige cupfinaler, friidrettsstevner
og ikke minst OL i 1952 gir Bislett et sus av
idrettshistorie få norske arenaer kan matche,
men Bislett er like viktig for nærmiljøet, med
gymnastikktimer, skoleidrettstevner, rekreasjon,
fest og moro. Visste kommunen hvilket scoop
de gjorde da de bestemte seg for å benytte
tomten til idrettsformål? I 1922 ble stadionan-
legget åpnet, men allerede lenge før den tid var
den i bruk til forlystelse. Hva sies om ballong-
kamp på isen i 1912? Til høyre ballongen "Es-
sen", til venstre "Danmark".

Bilder fra idrettsarrangementer på Bislett stadion der bebyggelsen rundt ikke har en sentral plass, er i mindretall. Når høydehopperen er frosset i svevet over stangen, henger han også i luften over taket på Beer og Haanshus' nyklassisistiske fondbygg på hjørnet av Sofies gate og Colletts gate. Skuer man utover den fullstappede tribunen bortover langsiden, har man samtidig utmerket utsikt til funkisbebyggelsen i Louises gate og på Martinus Lørdahls plass. Stadionanlegget lå der fra før. Beer og Haanshus måtte utforme sin plan rundt dette, og valgte det intime grepet. Stadion og bebyggelsen skulle være ett og da det moderne tribuneanlegget i betong sto ferdig i 1940 (ark. Frode Rinnan) var det bare en fullførelse av Bislettfunkisens gode helhet.

Anlegget fra 1940 ble revet i 2004, etter tiår med manglende vedlikehold. Ny stadion ble åpnet 2005, selvsagt i tilpasset nyfunkis.

Funkis mellom murgårdene i Colletts gate 10

Oslo 1940

Sofies plass 1947

Etterkrigstiden

På kartet fra 1940 er Bislett på det nærmeste er ferdig utbygget. Kun noen få ledige tomter gjenstår: Benneches gate 5 og Laura Gundersens gate 3 er to av dem. Til tross for at de kun indirekte tilhører Bislettfunkisen, er det naturlig å ta disse to bygningene med når Byantikvaren nå fører Bislett som område inn på Gul liste. Benneches gate 5 er allerede nevnt, en liten 50-tallsperle med velbevarte fasader og små, kvadratiske punktbalkonger. Laura Gundersens gate ble oppført som Blindes Borettslag for OBOS 1962. Også denne føyer seg naturlig inn i Bislettbebyggelsen, med sin røde tegl og avrundede balkonger. Arkitekt Kjell Colbjørnsen gjorde en god jobb med tilpasningen, samtidig som han er tro mot etterkrigstidens nøkterne arkitekturuttrykk. Laura Gundersens gate 3 fremstår som nærmest uforandret, en sjeldenhet blant etterkrigstidens blokkbebyggelse.

Bislett på Gul liste

Byantikvarens Gule liste over bevaringsverdige bygg og anlegg er en oversikt over registrerte verneverdige kulturminner og kulturmiljøer i Oslo. Listen er i kontinuerlig endring og ajourføres fortløpende med tilføyleser og strykninger, og da Byantikvaren startet sin Bislett kartleggingen sommern 2012, ble det klart at viktige bygg var utelatt. Beer og Haanshus' Bislett var for det meste ført på Gul liste, likeledes Doblougløkka, men enkeltobjektene rundt omkring var ikke vurdert, ei heller plassdannelsene og plangrepet. Funkis er et av Byantikvarens langsiktige satsningssområder, og det ble besluttet å for første

gang føre et område som helhet på Gul liste. Det betydde i praksis all bebyggelse oppført mellom 1925 og 1945, mellom leiegårdene og modernismen. Et slikt grep fører til at svært gode objekter, som Thereses gate 46, endelig blir ført inn, noen som nok burde skjedd for lenge siden. Det fører imidlertid også til at objekter som i seg selv ikke vil nå opp i en individuell vernevurdering nå føres inn, fordi de er viktige for helheten. Her kan f.eks. Krafts gate 2 nevnes. En Gul liste-oppføring innebærer at fasadeendringer må legges fram for Byantikvaren for uttalelse. Slik kan vi nå sikre Bisletts mange fine bygningsdetaljer for

Med italiensk travertinstein, kobber, teak og messing. *Thereses gate 46*

Gatelangs

Nye Gul liste-oppføringer:

Benneches gate 1-3, 5

Colletts gate 4,6,10,12,13,14

Krafts gate 2

Laura Gundersens gate 3, 4, 6

Louises gate 2-4

Sofies plass 3

Thereses gate 44, 46

Tidligere Gul liste-oppføringer:

Benneches gate 6

Colletts gate

5,7,15,17,19,21,23,25,27,29

Laura Gundersens gate 1,2B

Louises gate

*6,8,9,10,11,12,14-
19,21,24,26*

Mikkel Doblougs gate 9

*Sofies gate 23,25,27,29,
31,33,35,37,39,41,43,45,
46,47,48,49,50,51,52,54*

Bislett har en helt spesiell atmosfære. Gater, kvartaler, plasser og bygninger har gjennomgått svært få endringer i årene som har gått siden Beer og Haanshus vant arkitektkonkurransen for strøket Aftenposten anså som overmodent for opprustning. "Der trænges bebyggelse her for at faa skik paa dette avsnit av Bislet, der for tiden væsentlig henligger som fyllinger". I dag kan bebyggelsen oppleves omtrent som den sto

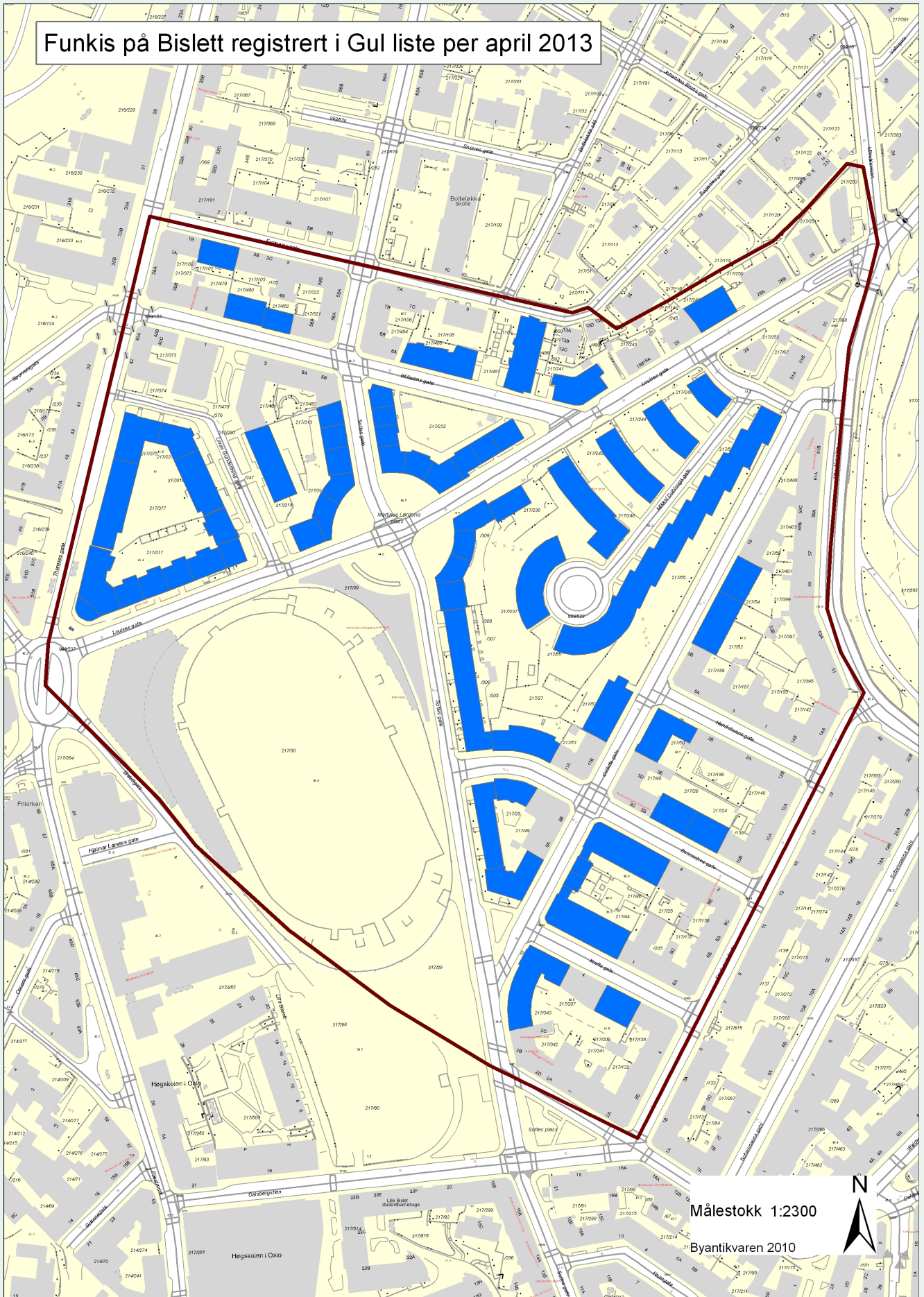

da den var ny. Endel dører og vinduer er skiftet ut, men Bisletts hovedkarakter er i behold og de gode plangrepene som ble gjort dengang settes like stor pris på av beboerne i dag. Lys, luft og gode nærområder er bokvaliteter de fleste ønsker seg. Bislett er med sin fremtidsrettete tankegang og helhetlige arkitektur et av våre viktigste funksjonsområder. Slike strøk må byen ta vare på.

Bislett i farger 1965

Funkis på Bislett registrert i Gul liste per april 2013

Målestokk 1:2300

Byantikvaren 2010

Bisletts kurvatur

Hvor ellers finner vi så mange lekke linjer på samme sted?

En hund etter funksis...

Sofies gate 37 ca.1950

Litteratur:

Finn Holden: Byløkker i Oslo

Byggekunst 1923, 1929

Oslo byleksikon

Aftenpostens arkiv

Prosjektansvarlig: Bengt Lifoss og Tove Solbakken

Lay-out: Tove Solbakken

Oslo kommune Byantikvaren 2013

Byantikvaren